

Rudolf Steiner

Hogyan lehet a jelenkor lelki szükségletein úrrá lenni?

Zürich, 1916. október 10.

GA 168

A „Kapcsolat élők és holtak között” című előadássorozat negyedik előadása

Amit szellemtudományos igazságként keresünk, annak nem holt, hanem eleven ismeretnek kell lennie, olyan ismeretnek, amely bevonulhat az életbe, annak minden területére és fontos pontjára. Természetes és magától értetődő, hogy a szellemtudományt ma még legtöbbször absztrakt módon értelmezik, és hogy ez az absztraktság az embert egyfajta elvont tudáshoz juttatja. Az életben ez nem túl gyümölcsöző, és különösen azokban, akik a szellemtudományról még csak csekély ismerettel rendelkeznek, a következő benyomást kelti: mire jó tulajdonképpen az, ha az ember tudja, hogy négy részből áll, hogy az emberiség különböző kultúrkorszakokon keresztül fejlődött és tovább fog fejlődni, és így tovább. Akik így hisznek, a mai kor követelményei szerint teljesen a gyakorlati életben állnak, és a szellemtudomány gyakran terméketlennek tűnik számukra. És többnyire terméketlen marad azok számára is, akiknek már volna hozzá némi érzékük és szívük.

Pedig a szellemtudomány rendkívül eleven dolog, olyasmi, ami a legkülsőségesebb életpraxisig élő lehet és az idők folyamán élővé is kell válnia. Amit így bevezetésként mondtam, azt ma egy jellemző példával fogom megvilágítani. Kiragadunk valamit a szellemtudományból, amit már valószínűleg mindnyájan ismerünk, és azt szeretnénk ezzel megmutatni, hogy ha a szellemtudományt élettelinek tekintjük, egyre inkább élővé is fog válni.

Már sokszor beszéltünk arról, hogy korunkat megelőzte az úgynevezett negyedik Atlantisz utáni kultúrkorszak, amelyben a görögök és rómaiak voltak a legjelentősebb népek, és hogy ennek a korszaknak az impulzusai még a további századokra is befolyást gyakoroltak, egészen a 14. és 15. századig. A 15. század óta az ötödik Atlantisz utáni kultúrkorszakban vagyunk, mostani inkarnációnkban ebbe a korszakba születtünk bele, és az emberek még több száz évig ebben a kultúrkorszakban fognak élni. Tudjuk továbbá, hogy a negyedik Atlantisz utáni, vagyis a görög-latin kultúrkorszakban a külső munka és külső kultúra útján az emberiségben elsősorban az úgynevezett értelmi- vagy kedélylélek alakult ki, és hogy most a tudati lélek kialakítása a feladat.

Mit jelent az, hogy a tudati lelket kell kialakítani? Helyesen értelmezve azt foglalja magában, amit éppen most mondtam el absztrakt formában: az emberiség sorsát a mi ötödik Atlantisz utáni kultúrkorszakunkban. Az ötödik Atlantisz utáni korszak népeinek együtt kell működniük, hogy a tudati lélek létrejöhessen, és ténylegesen kifejeződjön a létviszonyokban és életkörülményekben. Ha helyesen szemléljük az életet, mindenütt bebizonyosodik az az igazság, hogy korunk a tudati lélek kialakítását jeleníti meg. A miénket megelőző görög-római korban az egész emberi élet más volt.

Azon a fokon, amelyen itt az emberiség az Atlantisz utáni korban éppen állt, megkapta az értelem és a lelki beállítottság erejét. Az értelem olyasvalami, ami sok mindent magába foglal. Ma ezt nem látjuk egészen pontosan. A görögök és rómaiak lelke más kapcsolatban állt az értelemmel, mint a mai, ötödik kultúrkorszak embereié. A görögök és a rómaiak bizonyos fokig a fejlődés természetes velejárójaként készen kapták az értelmet, úgy, ahogy arra szükségük volt. Ez egészen más volt. Az ember felnőtt, és ahogy a természetes adottságok kifejlődtek, bizonyos módon a természetes értelem is megjelent. Az embereknek nem volt szükségük arra, hogy a természetes értelmet ugyanolyan módon alakítsák ki, ahogy az ma szükséges, és az ötödik Atlantisz utáni korban egyre inkább szükséges lesz, hanem természetes képességként fejlődött ki. És vagy az történt, hogy valaki egy inkarnációban rendelkezett az értelemmel, ahogy az a természetes viszonyok között kifejlődött, vagy nem rendelkezett vele. Akkor ez kóros volt, nem a szokásosnak megfelelő, hanem valami abnormális dolog.

És ugyanígy volt a lelki beállítottsággal. Kifejlődött, amennyire ez a negyedik Atlantisz utáni korban esedékes volt. Ha valaki találkozott egy másik emberrel — a történelem erről keveset mond, de mégis így volt — igazodni tudott hozzá. Ez különösen nagy különbséget jelent a korábbi századok — egészen a 15. századig — és a mai kor emberei között. E korábbi évszázadok emberei nem mentek el egymás mellett, mondhatnánk, annyira éرتektelenül, mint gyakran a maiak. Ma, ha egy ember találkozik egy másikkal, sokszor hosszú időre van szükségük, hogy jól megismerjék egymást. Néhány dolgot kölcsönösen meg kell tudniuk egymásról, amíg meg mernek bízni egymásban. Ami ma csak többszöri érintkezés útján szerezhető meg, vagy gyakran meg sem szerezhető, a korábbi évszázadokban, nevezetesen a görög-latin kultúrkorszakban egyszeriben megtörtént, amikor az emberek találkoztak egymással. Gyorsan kialakult, hogy individualitásuk összefér-e a másikkal, nem volt szükségük arra, hogy gondolataikat és érzéseiket hosszadalmasan kicseréljék. Gyorsan ismeretséget kötöttek, ha ez előnyös volt számukra, vagy akár többek számára, akik egy társasághoz tartoztak és olyan mértékben, amennyire az éppen szükséges volt. Egy ember lelkülete még sokkal spirituálisabban hatott a másikéra. Ahogy az ember ma még érzékei útján a növény színét helyesen tudja felismerni, a hetedik Atlantisz utáni kultúrkorszakban ez sem fog menni minden további nélkül. A természetet is csak bizonyos körülmények között fogjuk tudni megismerni. Ahogy tehát ma még a növényeket egyszeriben megismerjük, nem kell hozzá közelebbi utánajárás — így intímebben ismerhetjük meg a növényt, de amit általában az ember megismer a növényről, azt az első benyomása alapján szerzi meg — így volt ez az emberekkel szemben is. A megismerésnek ez a módja azonban csak az akkori idők egyszerűbb életviszonyai között volt elegendő. Az emberek közötti lelki összhangnak ez a módja teljesen a negyedik Atlantisz utáni korhoz volt méretezve. Mert ma a világot az érzésszel kapcsolatok egészen másféle hálózata veszi körül, mint akkoriban. Gondolják meg, hogy a negyedik Atlantisz utáni korszakban az emberi kapcsolatok a legnagyobb mértékben a személyes találkozásokon alapultak, és hogy amit az emberek egymás között elvégeztek, azt személyes találkozások útján végezték el. A könyvnyomtatás, ami az érintkezést személytelenné tette és egyre inkább azzá teszi, csak az ötödik Atlantisz utáni korszakhoz tartozik. A modern érintkezési viszonyok az embereket úgy hozzák össze, hogy tulajdonképpen az olyan kapcsolatok, amelyek egyszeriben létrejönnek, egyáltalán nem lehetnek üdvösek. Az emberek így e modern érintkezési kapcsolatok következtében a világban sokkal személytelenebbül állnak szemben egymással.

Az emberiség is e szerint épül fel, nem kapja készen hatékonyan működő lelkületét, nem kapja készen éles értelmét, hanem értelmi- vagy kedélylelkét a tudati lélek alakítja ki, ami sokkal elkülönültebb és individuálisabb, és inkább az egoizmushoz, az egyéni testbe beépített emberi magányossághoz járul hozzá, mint ahogy az az értelmi- vagy kedélyléleknél volt. A tudati lélek révén az ember sokkal inkább egyedi individuum, a világban vándorló, magára hagyott lény, mint ahogy az értelmi- vagy kedélylélek révén volt. És az is korunk egyik legfontosabb jellemzőjévé vált és egyre inkább az lesz, hogy az emberek elszakadnak egymástól. A tudati lélek hozza létre az emberek egymástól való elszakadását, az élet izoláltságát. Ezért okoz nagyobb nehézséget, hogy másokat megismerjük és megbízzunk bennük. Ehhez először körülményes ismerkedési kapcsolatokra van szükség.

Mit kell mindezek útján elérni? Ezt akkor látjuk át legjobban, ha veszünk egy bizonyos szellemtudományos igazságot, amely így szól: ahogy ma az életben összekerülünk, az nem véletlen. Valóban nem véletlen. Életpályánk összehoz bennünket bizonyos emberekkel, másokkal viszont nem. Ez ma teljes mértékben az egyes emberek karmájának működésén múlik. Mert az emberiség fejlődésének olyan szakaszába léptünk, amely bizonyos vonatkozásban magasabbra emeli a korábbi karmikus összefüggéseket. Gondolják el, mennyivel kevesebb karmát gyűjtöttek össze az emberek a földfejlődés első időszakában! Minden alkalommal, amikor inkarnálódtunk, új karma képződött. Az embereknek a Földön először egyenként kellett olyan körülmények közé kerülniük — anélkül, hogy korábban együtt lettek volna — amelyekben új körülményeket hozhattak létre. Azáltal azonban, hogy egyre gyakrabban inkarnálódtunk, fokozatosan olyan viszonyok közé kerültünk, hogy tulajdonképpen nem is volt már olyan ember, akivel korábbi inkarnációkban ezt vagy azt ne vittük volna végbe. Amit korábbi inkarnációkban véghezvittünk, az hoz össze bennünket az emberekkel. Véletlennek tűnik, hogy ezzel vagy azzal az emberrel találkozunk, de a valóságban minden a korábbi inkarnációkon alapul, amelyekben már találkoztunk velük, és amelyekben létrejöttek azok az erők, amelyek bizonyos módon most újra összehoznak bennünket.

Az önmagában elhatárolt tudati lelket csak úgy lehet kialakítani — és ennek korunkban kell megtörténnie —, ha csak kevésbé vesszük tekintetbe azt, ami jelenleg ember és ember között lejátszódik, hanem inkább azt nézzük, ami magára hagyottan a bensőben tud hatékonyá válni, ami a korábbi inkarnációk eredményeképpen merül fel bennünk. A görög-római korban, ha két ember találkozott, kölcsönösen benyomást szereztek egymásról, és ez erőteljesen hatott rájuk. Most ha összetalálkoznak, ezáltal inkább az emberben izolált tudati lélek tud kifejlődni, és a dolog inkább így áll: ha egy ember találkozik egy másikkal, akkor inkább az válik hatékonyá, ami az egyikben vagy a másikban a korábbi inkarnációk eredményeképpen felmerül. Ehhez hosszabb időre van szükség, mint a közvetlen ismeretségnél, illetőleg a szemrevételezésnél. Itt arra van szükség, hogy az emberek fokról-fokra érzésszerűen, ösztönszerűen hagyják felbukkanni azt, amit a másik emberrel kapcsolatban átélnek. Éppen ez az, amit ma megkívánunk, hogy ismerjük meg egymást, hogy az individualitások először összecsiszolódjának. Mert ebben az ismerkedésben, az individualitások összecsiszolásában rejlik az, hogy a korábbi inkarnációkra való visszaemlékezések, azok utóhatásai öntudatlanul, ösztönösen felbukkanjanak. Ha az ember inkább a maga benső mivoltából lép kapcsolatba a többi emberrel, akkor alakulhat ki a tudati lélek — míg az egyszerűen létrejövő megismerkedésnél az értelmi- vagy kedélylélek alakul ki.

Így illeszkednek a dolgok megfelelően egymáshoz. És amit most jellemeztem, az az ötödik Atlantisz utáni korszakban még csak a kezdetén jár. Ahogy ez az ötödik Atlantisz utáni korszak halad előre, az emberek számára egyre nehezebbé és nehezebbé fog válni, hogy egymással helyes kapcsolatba kerüljenek, mert ez éppen a belső fejlődés, a belső tevékenység fáradtságos munkáját igényli. Elkezdődött már, de egyre jobban és jobban ki fog szélesedni, egyre intenzívebbé válik. Milyen nehéz már ma is azok számára, akiket a karma összehoz, hogy közvetlenül megértsék egymást, mert talán a megváltozott karmikus viszonyok következtében nem találják az erőt, hogy ösztönösen felismerjék azokat a vonatkozásokat, amelyek a korábbi inkarnációkon alapulnak! Az emberek összekerülnek, szeretik egymást: ez a korábbi inkarnációk bizonyos hatásaiból ered, de amikor ilyen emlékezések felbukkannak, más erők is működnek, és aztán az emberek ismét szétválnak. És akik így az életben összetalálkoznak, azoknak nem csak azt kell kitapasztalniuk, hogy ami felmerül bennük, valóban elegendő-e egy tartós kapcsolathoz, hanem az is egyre nehezebb lesz, hogy a fiúk és lányok megértsék apjukat és anyjukat, hogy a szülők megértsék gyermekeiket és a testvérek egymást. A kölcsönös megértés egyre nehezebb lesz, mert egyre nagyobb szükség lesz arra, hogy az emberek először hagyják belső mivoltukból ténylegesen felbukkanni azt, ami karmikusan él bennük.

Látjuk, milyen negatív jellegű perspektíva nyílik az ötödik Atlantisz utáni korban: nehézség az emberek kölcsönös megértésében. Ez megköveteli azonban, hogy tisztán lássuk a fejlődés feltételeit, hogy ne akarjunk álmodozóan a sötétségben élni, mert ezek a fejlődési feltételek teljes mértékben szükségszerűek. Ha nem lenne kiszabva az ötödik Atlantisz utáni korszak emberiségére, hogy egymás kölcsönös megismerése nehéz, akkor a tudati lelket nem lehetne kialakítani, akkor az embereknek olyan közösségekben kellene élniük, amelyek megfelelnek természetes adottságaiknak. A tudati lélek individualitását nem lehetne kialakítani. Ennek tehát így kell lennie, az embereknek át kell esniük ezen a próbatételen. Másrészről azonban tisztán kell, hogy ezt lássuk, mert ha az ötödik Atlantisz utáni korszak fejlődési feltételeinek csak ez a negatív oldala jönne létre, magától értetődően háborúk és viszályok lépnének fel az emberek között egészen a legegyszerűbb viszonyokig. Látjuk tehát, hogy ebben a korban ösztönösen felmerülnek bizonyos szükségletek, amelyeknek egyre inkább tudatosná kell válniuk. És a szellemtudomány egyik feladata, hogy ezek egyre tudatosabbá váljanak az ötödik Atlantisz utáni korszak emberisége számára.

Csak *egyetlen* mondatot kell, hogy mondjak, és mindenki számára világos lesz, hogy a gyógyírt egy irányban kell keresni, abban az irányban, amerre a kölcsönös megértés szükségszerűen fellépő nehézségeit találjuk. Csak azt a mondatot kell elmondanom: Ebben az ötödik Atlantisz utáni korban egyre több figyelmet kell szentelnünk — mégpedig tudatosan, minthogy a tudati lélek korszakát éljük - *a szociális megértésnek*. Ez az, ami egyetlen mondatban összefoglalja azokat a szükségleteket, amelyek a negyedik Atlantisz utáni korszakban még egyáltalán nem voltak ilyen mértékben jelen. Aki képes arra, hogy a görögség és a rómaiság struktúráját helyesen tanulmányozza, az tudja, hogy a görögökben és rómaiakban nem volt akkora hajlam az individualizmusra, mint most az európai vagy akár az európaiktól függő amerikai emberiségben. Ezt kiváltképpen meg fogják érteni, ha az embereket összehasonlítjuk egy állatfajjal. Miért él egy állatfaj egymás között bizonyos határok közé szorítva? Mert a csoportlelke, fajlelke következtében erre van hajlama. Az állatfajba az állatok beleszületnek, ez ott magától értetődő, de nem tudnak

kiemelkedni belőle, benne maradnak. Az embernek ki kell emelkednie. Minden egyes embernek individuálisan kell kialakítania magát, és különösen ma, a mi korunkban, a tudati lélek korszakában a legfontosabb dolgok egyike ez az individuális önkifejlesztés. A görög és latin kultúrában volt még egy leheletnyi a faji elemből. Az embert még egy olyan szociális rendben találjuk, amely ha struktúráját és formátumát tekintve inkább morális erőkön alapult is, de szilárd formátummal rendelkezett. Ezek a formátumok azonban az ötödik Atlantisz utáni korban egyre inkább eloldódtak. Annak a leheletnyi csoport-elemnek, ami a negyedik Atlantisz utáni korban még jelen volt, az ötödik Atlantisz utáni korban már nem volt tovább értelme. Tudatos szociális megértésnek kell azonban kialakulnia, vagyis fel kell bukkannia mindannak, ami az igazi individuális emberi lény mélyebb megértéséből ered. Ezért a szellemtudomány először ezt a helyes megértést fogja kifejleszteni. És ez el fog terjedni, ha a szellemtudomány az absztraktságból egyre inkább azzá fejlődik, ami konkrét és étellel teli, ha abban a körben, amelyre a szellemtudomány ösztönzőleg hat, felébred az érdeklődés egy szociális emberismeret után. Ez azoknál lesz meg, akik képesek lesznek embertársaikat megtanítani arra, hogy az emberek különböző temperamentummal rendelkeznek, különbözőek a jellembeli adottságaik, hogy az egyik ember, akinek ilyen a temperamentuma, azt ilyennek kell látni, a másikat, akinek mások a jellembeli adottságai, azt másképpen. Jönnek majd emberek, akiknek különös tehetségük lesz ahhoz, hogy másokat — akiknek még tanulniuk kell — ennek megfelelően oktassanak: Látjátok, itt van ez az embertípus, itt van egy másik, ezt ilyennek kell látni, a másikat pedig másképpen. Ösztönzést kap majd a gyakorlati pszichológia, a gyakorlati lélektan, de a gyakorlati élettan is, és ennek segítségével kialakul majd az emberiségfejlődés igazi szociális megértése.

Mi az, ami eddig szociális megértésként megnyilvánult? Absztrakt ideálok, az emberiség és a népjólét legnagyobb absztrakt ideáljai, ilyen vagy olyan szocializmus. Ha az itt vagy ott megjelenő szociális eszméket valóban meg akarnánk valósítani a világban, először azt kellene meglátnunk, mennyire nem tehetjük meg ezt. Mindenekelőtt egyáltalán nem azzal lehet megvalósítani, amiről sok szó esik, meghatározott programmal rendelkező társaságok vagy szekták megalapításával, hanem emberismerettel, a gyakorlati embermegismerés kiszélesítésével, ami lehetővé teszi számunkra az alakuló, a felnövekvő ember helyes megértését, a gyermek helyes megértését, hogy hogyan fejlődik ki minden egyes gyermek a maga saját individualitásával. Ezáltal tanulunk meg úgy behelyezkedni az életbe, hogy kifejlesszük a helyes karmikus hatásokat, amikor a karma folytán összetalálkozunk valakivel, akivel valamilyen közelebbi kapcsolatba kerülünk. Így tudjuk kialakítani a helyes, a tartós kapcsolatot, ami az életben valóban a legeredményesebb lehet. Ez gyakorlati emberismereten, a gyakorlatban hatékony érdeklődésen múlik. Ezen a területen ma az emberiség még egyáltalán nem jutott messzire, még csak keveset fejlődött. Hogyan ítélkezünk ma, amikor szembekerülünk valakivel? Szimpatikus vagy antipatikus számunkra. Ha körülnézünk a világban, látjuk, hogy az esetek többségében ez az egyetlen ítélet, vagy ha több ítélet is felmerül, akkor mennyire uralja azokat ez az egyetlen szempont: szimpatikus nekem az illető vagy antipatikus, vagy hogy ez szimpatikus nála, az nem. Ez előzetes véleményalkotás! Elképzeljük, hogy egy embernek tulajdonképpen ilyennek vagy olyannak kell lennie, és ha aztán látjuk, hogy ebben vagy abban nem olyan, akkor elejtünk egy róla alkotott ítéletet. Amíg nem oldjuk fel ezt az előítéleten alapuló magatartásunkat, hogy ennek vagy annak az embernek a jellemét szimpatikusnak vagy antipatikusnak találjuk, és amíg nem terjed el az a felfogás, hogy az

embereket olyanoknak vegyük, amilyenek, az igazi gyakorlati embermegismerésben nem fogunk tudni előbbre jutni. Gondolják csak el, milyen gyakori ma, hogy ha két ember ilyen vagy olyan feltételek mellett összetalálkozik, és az egyikben azonnal valamiféle antipátia keletkezik — nem kívánja a másikat —, mennyire ennek az elutasításnak a szellemében tesz mindent a másikkal szemben. Ezáltal igen gyakran teljesen megszűnik egy karmikus kapcsolat, teljesen hamis nyomra jutnak és azt ismét félre kell tenni a következő inkarnációig, amikor majd ezek az emberek újra találkoznak. A szimpátia és antipátia az igazi szociális érdeklődés legnagyobb ellenségei. Erre az emberek igen gyakran nem figyelnek. Aki tudja, hogy az emberiség további fejlődése számára mi rejlik az igazi szociális megértésben, az néha igen szorongó szívvel figyeli, hogyan működnek a tanárok az iskolában, akik bizonyos előítéletek alapján az egyik diákot már eleve szimpatikusnak találják, a másikat meg nem. Ezt gyakran szörnyű látni, mert mindenkit úgy kellene venni, amilyen, és ebből kihozni a legjobbat. Ez így van az intézményeknél is. Intézményeink, szociális törvényeink, amelyek a tanár individualitását teljesen kiiktatják, olyanok már, hogy valójában nem képesek elfogadni az individualitást. A szellemtudománynak úgy kell hatnia, hogy a lélek és az ember gyakorlati ismerete is az általános érdeklődés tárgya legyen. A szociális megértéshez az szükséges, hogy bizonyos mértékben létrehozza a másik pólust is, az önmegértés nehézségeinek leküzdéséhez.

Ez az, aminek az ötödik Atlantisz utáni korszakban elsősorban létre kell jönnie, hogy az emberiség a tudati lelket teljesen ki tudja fejleszteni. Az embereknek minden dolgot meg kell vizsgálniuk, miközben az ellenerők bizonyos fokig az útjukban állnak. Így fog a szimpátia és antipátia érzése valóban kiszélesedni, és csak a felszínes szimpátia és antipátia elleni küzdelemben fog tudni a tudati lélek a helyes módon megszületni. Éppen így lép fel az ember és ember közötti szociális megértéssel szemben egyre jobban és jobban a nemzeti érzés, a nemzeti érzület, ami abban a formában, ahogy ma jelen van, alapjában véve csak a 19. században hatalmasodott el, és ami elsődlegesen a szociális megértéssel, az emberek közötti igazi érdeklődéssel szemben fejt ki hatását. És ahogy ma ezek a nemzeti ellentétek, nemzeti szimpátia- és antipátiaérzések jelentkeznek, kíméletlenül erős próbatételt jelentenek az emberiség számára, mert csak abban lehet az üdvösség, hogy ezeket legyőzzük. Ha ezek a nemzeti érzéseken alapuló szimpátia- és antipátiaérzések tovább terjednek, úgy, ahogy megjelentek, akkor az emberiség elálmódozza a tudati lélek kifejlesztését. Mert a nemzeti érzések az ellentétes irányban haladnak, nem hagyják, hogy az ember önállóvá váljon, hanem arra irányulnak, hogy ennek vagy annak a csoportosulásnak vagy nemzetiségnek a másolata, halvány utánzata legyen.

Ez az első, amit szem előtt kell tartanunk, ha gyakorlatilag akarjuk lelkünkbe vésni azt az egyébként absztrakt mondatot, hogy az ötödik Atlantisz utáni korszakban különösképpen a tudati lélek kifejlesztéséhez kell eljutnunk.

Az ötödik Atlantisz utáni korszakban azonban még másnak is meg kell jelennie, ha a tudati lélek valóban ki akar bontakozni. Az emberekben, mialatt egyre individuálisabbakká válnak, a vallásos életnek egyfajta pusztulása, igazi pusztulása kell, hogy végbemenjen, ha ez a vallásos élet nem akar alkalmazkodni az ötödik Atlantisz utáni korhoz, hanem olyan akar maradni, amilyen a negyedik Atlantisz utáni korban volt. A negyedik Atlantisz utáni korban, minthogy az emberek itt még inkább a csoportszerűségbe voltak beágyazva, csoport-vallásoknak kellett létrejönniük. Az emberi csoportokra a hatalom erejével dogmáknak, vallásos alapelveknek, vallásos gondolatoknak kellett

kiáradniuk. Minthogy azonban az ötödik Atlantisz utáni korban a tudati lélek révén az individualitás utáni törekvés egyre erősebbé válik, ami a csoport-vallásokban megnyilvánul, az nem tud már az egyes lelkek szívéhez, individualitásához szólni. És az emberek egész egyszerűen nem fogják megérteni azt, ami a csoport-vallásokból kiárad. A negyedik Atlantisz utáni korszakban az embereket még csoportosan lehetett Krisztusról tanítani, az ötödik Atlantisz utáni korban Krisztus már valójában az egyes lelkekbe húzódik be. Krisztust öntudatlanul vagy tudat alatt már mindnyájan magunkban hordozzuk. Először azonban meg kell, hogy értsük őt önmagunkban. Ez nem azért fog létrejönni, hogy az emberekre szilárd, merev megszabott dogmákat erőszakolnak, hanem azért jön létre, hogy — mindazt beleértve, ami ehhez hozzájárulhat, megkísérlik Krisztust az emberek számára minden oldalról érthetővé tenni, vagy legalábbis a vallásos megismerést minél sokrétűben elősegíteni, hogy mindaz, ami ezt a célt szolgálja, valóban el is jusson hozzájuk. Ezért kell, hogy ebben az ötödik Atlantisz utáni korban éppen a vallásos étellel, a vallásos gondolattal kapcsolatban több legyen a tolerancia. És míg a negyedik Atlantisz utáni korban, aki a vallásért tevékenykedett, az embertársainak tömör mondatokban dogmákat közvetített, az ötödik Atlantisz utáni korban ennek teljesen meg kell változnia. Itt egészen másról van szó. Itt arról van szó, hogy mivel az emberek egyre individuálisabbak lesznek, éppen azt kell megkísérelni, hogy a dogmától teljesen megszabadulva, dogmamentesen valóban azt adjuk, amit inkább belső személyes átélésből tudunk a másik embernek elmondani vagy leírni, hogy a maga saját szabad vallásos gondolati élete individuálisan kifejlődhessen benne. A dogmatikus vallások, az egyes szilárdan álló dogmák, a hitvallások az ötödik Atlantisz utáni korban a vallásos életet valóban meg fogják ölni. Ezért helyesen tesszük, ha ebben a korban az emberekkel egyre inkább megpróbáljuk megértetni, hogy a kereszténység első évszázadában az emberek számára elsősorban ez volt a megfelelő, ennek volt hatása, a következő évszázadokban másnak. Vannak más vallások is. Meg kell kísérlni más vallások lényegét is megérteni, meg kell kísérlni a Krisztus-felfogást különböző oldalokról érthetővé tenni. Ezáltal azt adjuk minden léleknek, amit a lélek el tud mélyíteni. Magát a lelket azonban nem formáljuk, hagyjuk, hogy a vallás területén saját gondolati szabadságát kibontakoztassa.

Ahogy a szociális megértés egy bizonyos időszakban, az ötödik Atlantisz utáni korban szükségessé válik, ugyanígy alapfeltétel a tudati lélek kifejlesztéséhez a gondolati szabadság a vallás területén. Szociális megértés az emberi együttélés területén — gondolati szabadság a vallás területén, a vallásos életben.

Hogy megkíséreljük a vallásos életet egyre jobban megérteni, abba belelátni, és embertársainkat is megérteni, akkor is, ha mindegyik a maga vallásos életét éli, ezt egyre inkább szem előtt kell tartanunk, mert ez az ötödik Atlantisz utáni korszak alapfeltétele olyasvalami, amit az emberiségnek saját erejéből tudatosan kell megszereznie. Éppen a tudati lélek korszakában rohamoznak legerősebben az ahrimáni hatalmak a gondolati szabadság ellen, és látjuk, hogy a vallások mindenütt mennyire ellenségesen tekintenek a szellemtudományos világnézet alapelveire, a gondolati szabadság terjesztésére. Látjuk, hogy mennyi rágalom éri éppen a szellemtudományt, egyszerűen azért, mert teljesen világos megértéssel akarja fogadni a tudati lélek megszületését és nem akarja terjeszteni azt a vallásos életet, amely még az értelmi és kedélylélek elősegítésére és elterjesztésére épült a negyedik Atlantisz utáni korszakban. A kereszténység formái még a negyedik Atlantisz utáni korban alakultak ki a görög-római kultúra szükségletei alapján. Ezek mint egyházi formák ma már alkalmatlanok és egyre alkalmatlanabbakká válnak arra, hogy a gondolati

szabadságot kifejlődni hagyják, holott annak egyre inkább ki kell fejlődnie. És ugyanakkor, amikor a modern életből kifejlődött a gondolati szabadság szükségletének első csírája, az ellentétes hatalmak is működésbe léptek, abban, amit úgy lehetne nevezni — bár ez sok mindent magába foglal és részletesen kellene jellemezni —, hogy a különböző vallások jezsuitizmusa. Tulajdonképpen azért hívták életre, hogy a legerősebb ellenállást tanúsítsa a gondolati szabadság ellen, ami létfeltétele az ötödik Atlantisz utáni korszaknak. És egyre inkább szükségessé válik, hogy a gondolati szabadsággal szembenálló jezsuitizmust az ötödik Atlantisz utáni korszak minden területéről kiküszöböljük, mert a vallásos életből kiindulva a gondolati szabadságnak az élet minden területén egyre inkább ki kell bontakoznia. Önállóan kell megszerezni, így az emberiség bizonyos mértékig egy próbatételnek van alávetve, és ez mindenütt a legnagyobb nehézségeket idézi elő. És ezek a nehézségek annál nagyobbak lesznek, minél inkább ki akarja fejleszteni az emberiség az ötödik Atlantisz utáni korban a világos tudatot. Ezeket azonban kellemetlennek érzi, és ezért számos vonatkozásban elkábítja magát.

Látjuk, hogy éles a küzdelem a gondolati szabadság kibontakozása és a régi időkből a mai korba is beható autoritás között. És az a butító kór, hogy átadjuk magunkat a tekintélyelvi hit csalódásainak, már jelen van! Korunkban a tekintélyelvi hit óriásivá nőtt, rendkívül intenzívvé vált, és hatására az ítélkezést illetően az emberek bizonyos fokú gyámoltalansága alakult ki. A negyedik Atlantisz utáni korban az ember természetes adományként egy egészséges értelmet kapott, ezt most el kell sajátítania, ki kell fejlesztenie. A tekintélyelvi hit visszatartja, teljesen be vagyunk szorítva a tekintélyelvi hitbe. Gondoljanak bele, mennyire gyámoltalannak látszik itt az ember az értelem nélküli állati teremtményekkel szemben. Mennyi minden van meg az állatban ösztönként, ami őt üdvös módon vezérli, hogy betegségéből saját magától újra egészséges legyen, és milyen sok baja van az embernek ezen a területen az ítélkezéssel. A modern ember itt teljesen aláveti magát a tekintélynek. Nem tud könnyen véleményt alkotni az üdvös létfeltételekről. Bizonyos, hogy vannak dicséretre méltó törekvések a különféle egyesületekben és hasonlókban. Ezeknek a törekvéseknek azonban egyre intenzívebbé kell válniuk. Mindenekelőtt azt kell megérteni, hogy egyre inkább szembe kell helyezkedni a tekintélyelvi hittel, mert egész teóriák alakulnak ki, hogy bizonyítsák annak a gondolkodásmódnak a helyességét, amely a tekintélyelvi hitet erősíti. Az orvostudomány vagy jogtudomány területén, de más területeken is, az emberek már eleve illetéktelenül nyilatkoznak, hogy megértéshez jussanak és átvegyék, amit a tudomány mond. A modern élet bonyolultsága mellett ez végül is érthető. Az emberek azonban az ilyen tekintélyelvi erő befolyása alatt egyre gyámoltalanabbak lesznek. Ennek a tekintélyelvi erőnek és gondolkodásmódnak a kialakítása tulajdonképpen a jezsuitizmus elve. És a jezsuitizmus a katolikus egyházban csak egy speciális tevékenység azokon a tevékenységeken belül, amelyek más területeken jutnak érvényre, csak ezeket az ember nem veszi úgy észre. A jezsuitizmus mindenekelőtt az egyházi, dogmatikus területtel kezdte, azzal az elgondolással, hogy a pápaság hatalmát, ami a negyedik Atlantisz utáni korszakból átnyúlt az ötödikbe, megőrizze e korszak számára, holott az ebben már nem érvényes. Ezt a jezsuita elvet azonban fokról-fokra átviszik az élet más területeire is. Ma már az orvoslásban is látjuk a jezsuitizmust felbukkanni, ami alig különbözik a dogmatikus vallás jezsuitizmusától. Látjuk, hogy egy bizonyos orvosi dogmatikából hogyan emelkedik ki az orvosi állás hatalma. Ez a jezsuita törekvés lényege különféle más területeken is, és ez egyre erősebb és erősebb lesz. Az embereket egyre jobban beleszorítják abba, amit az autoritás kiszab rájuk. Az ötödik Atlantisz utáni kor üdve az lesz majd, hogy ezen ahrirnáni ellenállással szemben — mert ez az — érvényre juttassuk a kibontakozni akaró tudati lélek

jogait. Ez azonban csak azáltal történhet meg, hogy az emberek — minthogy a természetes értelmet most nem kapják kézhez, ahogy az Atlantisz utáni negyedik korban — értelmük útján valóban egészséges ítélő erőt akarjanak kifejleszteni. A tudati lélek kifejlesztése gondolati szabadságot követel meg, ez a gondolati szabadság azonban csak egy bizonyos légkörben, egy bizonyos atmoszférában tud kibontakozni.

Utaltam azokra a nehézségekre, amelyek az ötödik Atlantisz utáni korszakban állnak fenn. Mert az ötödik Atlantisz utáni kor meghatározott fejlődési irányban halad előre, a tudati lélek kifejlesztésének irányában. Ez a tudati lélek azonban — éppen azért, mert tudati lélekként kell kifejlődnie ellenállásokba kell, hogy ütközzön, próbákat kell kiállnia. Látjuk, hogy mind a szociális megértéssel, mind a gondolati szabadsággal szemben a leghevesebb ellenállás bontakozik ki. Ma még azt sem értik meg, hogy ez az ellenállás jelen van, mert a legszélesebb körökben úgy tekintik, mintha ez volna a helyes, és nem küzdeni kéne ellene, hanem éppenséggel ki kellene fejleszteni.

Sokan vannak már azonban, akik nyílt szívvel rendelkeznek, helyesen értik meg mindazt, ami a modern ember sajátja, és ami ma már látható, hogy az ember karmikus viszonyainak az előbb említett krízise folytán a gyerekek nem értik meg a szülőket, a szülők a gyerekeket, hogy nem értik egymást a testvérek, nem értik egymást a népek. Ma már elegendő ember van, aki teljes szívvel szembehelyezkedik ezekkel a szükségszerűen létrejövő viszonyokkal, amelyek csak akkor fejtik ki hatásukat helyesen, ha megértjük őket, mert az embernek szíve vérével tudatosan kell kitermelnie az impulzust, hogy a világnak ezt az új hatását befogadhassa. Az egymással szembeni elidegenedés magától fog kialakulni. Ami viszont az emberi szívből fog felbuzogni, arra tudatosan kell törekedni. Az ötödik Atlantisz utáni korszakban minden egyes lélek nehézségekbe fog ütközni. Mert csak e nehézségek legyőzésével fogunk túljutni azokon a próbatételeken, amelyek között a tudati lélek ki tud fejlődni.

Vannak, akik ma ezt mondják: Nem érzem, mit kell tennem magammal, nem tudom, hol kell elhelyezkednem az élet összefüggéseiben. Ez abból ered, hogy aki ezt mondja, még nem képes arra, hogy belegondoljon a mai kor lehetőségeibe és abba, hogy az ember hogyan illeszkedhet bele ezekbe a lehetőségekbe. Ma már sokaknál a fizikai betegségig, a fizikai gyengeségig fejlődhetnek a dolgok. Ezért a helyes megértés olyasmi, amit egyre inkább és egyre intenzívebben meg kell követelni. Az emberiségre — mert ez szükséges az ötödik Atlantisz utáni korszakban — ki fog áradni az a veszély, amit a lelki szükségletek bizonyos árnyalatokban létrehozhatnak. Sokan látják azt, amit elmondtam, és érzik a szükségét, az igazi szükségét annak, hogy az ember egyrészt a szociális megértéshez, másrészt a gondolati szabadsághoz eljusson. Ma még nagyon kevesen vannak azonban, akik hajlandók az igazi eszközöket igénybe venni. Mert ami a szociális megértéshez szükséges, azt gyakran mindenféle idealisztikusan csengő szólam szolgáltatásban keresik. Mi mindent le nem írnak arról, hogy mennyire szükséges az egyéni bánásmód a felnövő embernek! Milyen részletes elméleteket kiagyalnak a pedagógia különböző területein! Ez sokkal kevesebb, mint amire szükség van. A lehető legtöbb pozitív leírást kellene adni arról, hogyan alakult ki valójában az ember. Az individuális emberi fejlődés pozitív természetrajzát kellene közérthetően terjeszteni. Ahol csak tudjuk, mondjuk el, hogyan fejlődött ki az A, a B, a C ember és szeretetteljesen foglalkozzunk az emberi fejlődéssel, ahogy az lejátszódik előttünk. Mindenekelőtt erre van szükség: az élet tanulmányozására, az élet ismeretének és nem valamiféle programnak az igénylésére, mert a teoretikus program ellensége az ötödik Atlantisz utáni

kultúrkorszaknak. Amikor társaságok jelennek meg, ezeknek tulajdonképpen az ötödik Atlantisz utáni kultúrkorszak értelmében úgy kell megjelenniük, hogy az emberek legyenek a legfontosabbak, akik összejönnek ezekben a társaságokban, és hogy ezek a jó szándékú emberek a kölcsönös kapcsolatokból azt hozzák létre, ami létrehozható. Az valóban individuális lesz majd, ami itt létrejön, ha törődnek vele. Mit tesznek ma szokás szerint? Azzal kezdik, hogy alapszabályt hoznak létre. Ez bizonyára nagyon szép dolog, és talán szükséges is, mert a külső viszonyok szabályokat követelnek meg. Tisztában kell azonban lennünk a magunk területén azzal, hogy minden programról és szabályzatról való beszéd: alkalmazkodás a világhoz. Individuális együttlétnak kell létrejönnie, ami az egyetértő emberekből alakul ki. Kölcsönös megértés az, aminek ki kell alakulnia. Az ötödik Atlantisz utáni korszakban már megvan a lehetőség — minthogy még évszázadok állnak előttünk —, hogy azoknak a köréből, akik erre képesek, szerte a világban feltámadjon a megértés az individuális fejlődés, az életteli fejlődés iránt. Mert ma mindenütt mindent paragrafusokba szorítanak, mint valami spanyolcsizmába, paragrafusokba, törvényekbe vagy ehhez hasonlóba. Ezért látjuk felbukkanni mindenütt a jótékonynak tűnő tanokat, katedrákról, tribünökről, ahonnan az életet oktatják. Látjuk mindenütt a tanokat, amelyek csak úgy csöpögnek az absztrakcióktól, és minden lehetséges eszmét és eszményt felkínálnak az embereknek. Ez nem vezet semmire, egyedül az, ha a konkrétumokban, az igazi életben megértő módon mélyedünk el. Hogyan történhet ez?

Magától értetődően teljes mértékben szembe kell helyezkedni azzal, amit hangoztatnak: Nem tudjuk megtanulni, hogy mindent megítéljünk, ami ma az autoriter viszonylatokból származik. Gondoljunk csak bele, hogy mi mindent meg kell tanulnia annak, aki orvos akar lenni! Helyes, hogy mindezt megtanulja, de mi nem tudjuk azt is megtanulni, amit a jogásznak vagy a festőnek kell, és így tovább. Ezt nem tudjuk megtenni! Bizonyos, hogy ezt nem tudjuk megtenni, ez nem is kérdéses, de nem is arra van szükség, hogy alkotók legyünk, hanem hogy képesek legyünk ítélkezni. Oda kell eljutnunk, hogy hagyjuk működni az autoritást, de képesek legyünk azt megítélni. Ezt nem úgy tanuljuk meg, nem úgy sajátítjuk el, hogy minden egyes szakterületre teljesen behatolunk, hanem azáltal, hogy amit értelmünkben, ítélő erőnkben átfogóan ki tudunk alakítani, abból elsajátítjuk a megítélés képességét. Ez azonban nem származhat az egyes szakterületek materiális megismeréséből, hanem az átfogó szellemi megismerésből.

A szellemtudománynak kell a központi ismeretnek lennie. Mert a szellemtudomány nem csak az emberi fejlődés összefüggéseiről ad felvilágosítást, hanem azoknak a gondolatoknak a segítségével, amelyeket közöl, egészséges értelmet fejleszt ki bennünk. Ezt ma nagyobb mélységekből kell előhoznunk, mint ahogy a görög-római kultúrkorszakban, a negyedik Atlantisz utáni kultúrkorszakban tették. A fogalom- és képzetalkotás különböző módjai, amelyekhez más tudományok útján jutunk, szükségesek a szellemtudomány számára is. Nem tesznek bennünket képessé arra, hogy ezen vagy azon a területen szaktekintélyekké váljunk, de arra igen, hogy képesek legyünk ítélkezni. És hogy ez miért van így, azt egyre inkább be fogjuk látni, mert az emberi lélek titokzatos erővel rendelkezik, és ezek a titokzatos erők, ezek a misztérium-erők össze fogják kötni az emberi lelket a szellemi világgal. Ez a kötelék az emberi lélek és a szellemi világ között azáltal fog kialakulni, hogy behatolunk a szellemtudományba, és hogy az egyedi esetekben ítéletalkotásra képesen szembehelyezkedünk a tekintéllyel. Nem fogjuk tudni mindazt, amit a tekintély tudhat, de amikor a tekintély tud valamit és egy bizonyos esetben ezt vagy azt teszi, képesek leszünk azt megítélni.

Különösen hangsúlyoznunk kell, hogy a szellemtudománynak nem csak oktatnia kell az embereket, hanem képessé kell tennie őket az ítélkezésre, azaz, először a gondolati szabadság lehetőségét kell megadnia számukra, a gondolati függetlenséget kell kialakítania bennük. A szellemtudomány nem orvosokká tesz bennünket, de ha azt helyesen fogjuk fel, képessé tesz arra, hogy ami az orvosok révén a közéletbe bekerül, azt megítéljük. Ha az emberek megértik egyszer, amire most gondolok, akkor sokat meg fognak érteni az ötödik Atlantisz utáni korszak gyógyító erőiből. Mert valójában nagyon sok rejlik abban, amit mondtam: a szellemtudomány át fogja alakítani az emberi értelmet, úgy, hogy az ember ítélőképessé lesz és lelki életéből értelmi erőket szabadít fel. Csak ezáltal képes valójában a gondolati szabadsághoz eljutni.

Ha szabad képszerűen kifejeznem magam, akkor ezeket a gondolatokat szeretném még képszerűbb formában előadni. A szellemtudományban igazi szellemi világról hallunk, konkrét szellemi világról, elemi lényekről, aki körülvesznek bennünket, hallunk hierarchiákról, angyalokról, arkangyalokról és így tovább. A világ benépesül számunkra konkrét szellemi tartalmakkal, szellemi erővel és szellemi lényekkel. E szellemi világban élő lények számára nem közömbös, hogy mi tudunk róluk! A negyedik Atlantisz utáni korban többé-kevésbé közömbös volt számukra, de az ötödik Atlantisz utáni korban már nem az, hanem olyan, mintha valamiféle szellemi táplálékot vonnánk el tőlük, ha mi emberek itt a Földön semmit sem tudunk róluk. A szellemi világ szoros kapcsolatban áll az itteni fizikai földi világgal. Ez a legjobban úgy érthető meg, ha valami olyasmit mondok el, ami most még paradoxnak tűnik, de egyszerűen így van. És bár ma még nem lehet sok mindent elmondani, néhány igazságról már ma is beszélni kell, mert az emberek nem élhetnek ezek nélkül az igazságok nélkül.

Azok számára, akik itt a Földön élnek, helyes ez a nézőpont: a Golgotai Misztériummal Krisztus belépett a földi életbe, és azóta részt vesz benne. És ezt bizonyos érzésszerű szempontból a földi élet szerencséjének tekinthetjük. De helyezkedjünk az angyalok álláspontjára — és ezt az álláspontot nem én találtam ki, ez az igazi okkult kutató számára realitás — és képzeljük bele magunkat az angyalok álláspontjába. Ők valami mást éltek át a maguk szellemi szférájában: a fordítottját élték át, mert Krisztus az ő szférájukból az emberekhez ment, elhagyta az ő szférájukat. Ezért azt kell, hogy mondják: Krisztus a mi világunkból a Golgotai Misztérium következtében eltávozott. Ezért megvan az okuk, hogy szomorúak legyenek, mint ahogy a fizikai testben élő emberek jótekonynak érezhetik azt, hogy Krisztus hozzájuk érkezett. Ez is reális gondolati folyamat, és aki valóban ismeri a szellemi világot, az tudja, hogy az angyalok számára ez csupán az egyik megváltás. Számukra igaz az, amit kifejezésre juttattam, hogy az embereket, akik lent a Földön fizikai testben élnek, a Krisztus-gondolat élteti, és a Krisztus-gondolat fényként sugárzik az angyalokra a Golgotai Misztérium óta. Az emberek ezt mondják: Krisztus belénk húzódtott, és képesek vagyunk úgy fejlődni, hogy Krisztus bennünk fog élni — „Nem én, hanem a Krisztus énbennem”. Az angyalok azonban ezt mondják: A mi bensőnkben, a mi szféránkban Krisztus eltávozott, és az egyes emberek Krisztus-gondolataiban úgy fénylik fel számunkra, mint sok-sok csillag; itt ismerjük fel őt újra a Golgotai Misztérium óta, itt fénylik fel számunkra. Ez reális kapcsolat a szellemi világ és az emberi világ között. És ez a reális kapcsolat azáltal jut kifejezésre, hogy azok a szellemi lények, akik kívülünk a szellemi világban laknak, élvezettel, kielégüléssel és megelégedéssel nézhetnek fel azokra a gondolatokra, amelyeket az ő világukról ki tudunk alakítani. Csak akkor segíthetnek nekünk, ha gondolataink vannak róluk. Ha még nem is

értük el azt, hogy tisztánlátón betekintsünk a szellemi világba, segíthetnek nekünk, ha tudunk róluk. Azért, hogy szellemtudományt tanulmányozunk, a szellemi világból segítséget kapunk. Nem az, amit megtanulunk, nem az ismeretek, hanem maguk a magasabb hierarchiák lényei segítenek nekünk, ha tudunk róluk. Ha tehát az ötödik Atlantisz utáni korban szembehelyezkedünk az autoritással, akkor ez üdvös lesz számunkra; ha magunk mögött tudjuk nem csak saját emberi értelmünket, hanem azt is, amit a szellemi lények értelmünkben tenni képesek - ha tudunk róluk, akkor képessé tesznek bennünket az autoritással szembeni ítélkezésre. A szellemi világ segít nekünk. Szükségünk van rájuk, tudnunk kell róluk. Tudatosan kell őket befogadnunk.

Az első a szociális emberi megértés, a második a gondolati szabadság megszerzése, a harmadik a szellemi világról való eleven tudás a szellemtudomány segítségével. E három dolognak kell az ötödik Atlantisz utáni korszak nagy és reális eszményévé válnia.

A szociális életben a szociális megértésnek kell bekövetkeznie, a lélek vallásos és egyéb közösségi életében a gondolati szabadságnak, és a megismerés területén a szellem-megismerésnek. Szociális megértés, gondolati szabadság, szellem-megismerés — ez az ötödik Atlantisz utáni korszak három nagy célja és impulzusa. E fények között kell fejlődünk, mert ezek korunk igazi fényei. Némelyek erőteljesen érzik, hogy szükség van valami ilyesmire, nevezetesen, hogy az emberek jelenlegi együttélésének másfajta módját kell kialakítani, hogy más fogalmaknak kell jönniük. Ezek a következtetések azonban vagy az emberi jóakarattól vagy a megismerésből jönnek létre. Ezt éppen abban a magatartásban láthatjuk, amit egyesek a szellemtudomány vagy antropológia utáni törekvésükben tanúsítanak. Nem arra kell gondolnunk, ami a szellemtudományt, a teozófiát vagy antropológiát rosszindulatúan megrágalmazza, ami valamilyen okból ellenséges rosszindulattal áll szemben vele, hanem gondoljunk a jó szándékú akaratra, ami a jelenkori emberiségben elegendő mértékben megvan, a jó szándékú akaratra, ami arra irányul, hogy az emberiségben olyan impulzusokat hozzon létre, amelyek az ötödik Atlantisz utáni korszak igazi impulzusai irányába mutatnak. Gondolják csak el, milyen sok „reformer” jelenik meg a különböző területeken, mennyi szociális lelkipásztor, mennyi szociális szónok lép fel a nem teológus, nem vallásos körökből. Mennyire jelen van mindez, és milyen gyakran lelkesíti át a legeslegjobb akarat! Ez fogja elvezetni az embereket ahhoz, amihez maga az élet hajt bennünket ebben a korban. A jóakarattal gyakran jelen van, és most arra akarunk tekinteni, ami a jóakarattal megnyilvánul, és nem arra, ami a rosszakarattal nyilvánul meg. Amíg azonban ez a jóakarattal megmarad az általános beszédeknél, még ha mégoly forró érzések fűtik is át, nem segít semmit. Nem segít, ha az az ismeret, ami csak a szellemtudományból jöhet, nem lesz olyan eleven, hogy a három nagy reális eszményt betöltse: a szociális megértést, vagyis a szociális emberismeretet; a gondolati szabadságot, és a szellemmegismerést. Mindehhez azonban az emberek megértése szükséges, ami a jelenkorban még a kezdeténél sem tart, kivéve azt a kis csoportot, amely a szellemtudományos világnézetben egyesült. {...]

A mai előadást éppen ezért úgy akartam irányítani, hogy rámutassak, melyik három nagy eszmény az, amely az ötödik Atlantisz utáni korszak konkrét eszményeivé kell hogy váljon: a konkrét szociális embermegismerés, a gondolati szabadság és a szellem-megismerés. E három konkrét eszmény kell, hogy a jövőben megadja az irányt a tudománynak. Meg kell hogy tisztítsák, meg kell hogy finomítsák az életet, az erkölcsnek impulzust kell hogy adjanak, a modern emberiségnek a legszélesebb körben irányt kell hogy szabjanak, át kell hogy mossák az életet.

A két első követelmény — a szociális megértés és a gondolati szabadság — nem teljesíthető azonban, ha nem járul hozzá harmadikként a szellem-megismerés, mert a tudati lelket ki kell fejleszteni. Ez a tudati lélek rendelkezik már magasabb fokozatával, a szellem-énnel, ami a hatodik Atlantisz utáni korban kell, hogy adottságunkká váljon. Nem fejleszthető ki azonban, ha nem készíti elő az embernek az a belső önállósodása, ami a tudati lélek kibontakoztatása útján érhető el. Szellemtudományos törekvéseinknél azt kell figyelembe vennünk, hogy amit absztrakt igazságként megismerünk, az magában hordja a varázserőt, és ezt csak fel kell szabadítanunk, hogy tiszta fényt sugározzon az élet valamennyi területére. És ahol az életben az egyes emberek állnak, legyen az a tudománynak vagy a gyakorlati munkának bármelyik területe, akár a legkisebb is, ha a maguk területének élővé tételéhez tudják azt, amit összefüggéseink absztrakt igazságként átveszünk — olyan értelemben, ahogy azt kell —, akkor korunk nagy feladataink dolgoznak. És akkor derűt hoznak az emberi lélekbe, derűt, ami nem csupán felszínes vidámság, hanem összefonódott azzal a komolysággal, ami támasz az életben és növeli erőinket. És ez nem csak azt teszi lehetővé, hogy élvezzük az életet, hanem azt is, hogy az életben derekas munkát végezzünk.

Ebben az értelemben ez a három említett konkrét szociális és megismerési eszmény azzá is válhat, ami a tudati léleknek megadja a képességet, hogy az ötödik Atlantisz utáni korszakban új módon érthessük meg a Golgotai Misztériumot és fogadhassuk be Krisztust. Mert a szellemi világokkal reális kapcsolatot kell teremtenünk, és meg kell hogy ismerjük, hogy hogy viszonylik ez a kapcsolat a földfejlődés központi impulzusához, a Krisztus-impulzushoz. Azoknak a gondolatoknak a hatására, amelyek a szellemi világból a földi létbe áramlanak, központi kell, hogy váljon a Krisztus-impulzus, mert a Golgotai Misztérium óta a földi lét folyamán az emberi lélekben olyan gondolatok tudnak felfényleni, amelyek fénylő csillagokként vigaszul szolgálnak számunkra, és az angyalok világába világítanak fel, akik Krisztust a maguk szférájában elveszítették, hogy aztán az emberi gondolatok szférájában világító fényként ismét szembetalálkozzanak vele.

Nem, a szellem-megismerés nem olyasmi, amit fantazmagóriaként kellene jellemezni. A szellem-megismerés arra törekszik, hogy befolyást gyakoroljon a valóságra, hogy orvosolhatók legyenek az ötödik Atlantisz utáni korszakkal szükségszerűen összekapcsolódó lelki problémák.

Ezt akartam ma Önöknek elmondani.

(Ismeretlen fordító, a Magyar Antropozófiai Társaság fordítóinak egyike)